

Rubén Darío Magyarországon

Budapest

...Budapest; király; Mária Terézia; kék Duna; paprikahum; * tokaji bor...; és egy régi zarzuela, a Los Madgyares, amely gyermekéveimben nagy gyönyörűséget szerzett. Egy kórus ezt énekelte benne:

Gyerünk, urak
A budai vásárra
Ma van a napja
Adásnak és vételnek

A szemképrázató sújtások, a paszományok, a kolostor laikus testvére:

Ego sum, ego sum
A kolostor laikus testvérkéje,
Ego sum, ezenkívül
A harangozó és a sekrestyés**

Megbabonázott a nemes város, pontosabban a két, lenyűgöző hiddal egybekovácsolt ikerváros éghajlatával, virágaival, sétányaival, elegáns és modern negyedével, ahol szinte minden új ház az art nouveau – vagy szecessziót idézi; a mágnásoknak és tekintélyes puszták, „gazdaságok” tulajdonosainak széles villáival. Elvezet a királyi várból sétálni, palotáiban és kertjeiben gyönyörködni a harmonikus, kék vízű folyó partján. Ragyogó épületeket láttam, például a Dunában visszatükröződő felséges parlamentet, tágas tereket, utcákat, sugárutakat és főleg a világ legszebb asszonyait – mindez földi paradicsomnak láttatja e földet.

Ó! Minden országban vannak elragadó helyek és szép nők; de a szerelem és a szépség városa, higgyétek el nekem, ez Budapest. Pest egyik külvárosában van egy *Os Buda Várának* nevezett hely: kert, sétány, vásár, tele látványossággal, apró színterek, fogadók, fénylő kastélyok, illatok, nemzeti muzsika, festői ruhák; olyan szépségek csokrárt láttam, amelytől még a kényes ízléséről ismert Salamon királynak is elállna a lélegzete.

Tanúja voltam a nemzeti gyász egy pillanatának; nem is annyira gyász volt, inkább megdicsőülés, apoteózis: Jókai halála. E lenyűgöző város varázsától átitatva jelen voltam a nemzet költőjének, regényírójának, bölcsének a temetésén. A széles Andrássy úton vonultak a koszorúkkal megrakott kocsik, ahol Jókai háza állott; a gyászmenet ünnepélyes volt és pompázatos; a kormány képviselői is jelen voltak a szertartáson, ahol az idős forradalmár előtt hajtottak fejet; látványos és festői katonai, egyetemi, címeres egyenruhák vonultak a komor környezetben. A gyászszalagokkal díszített erkélyeken isteni arcok sokaságát láttam, bennük csodálatos magyar szemek csillogtak. E pompa, a női szépség varázsa közepette, miközben előttem gördült a diákok friss koszorúival megrakott kocsik, egy virágáruslánytól egy csokor rózsát vettem és én, messzi földről jött ismeretlen poéta, dobogó szívvel, felidulva tiszteltem az idős Jókai előtt.

Önéletrajz

(részlet)

A forró nyarakat általában Asturiasban, Dieppében, néha Bretagne-ban töltöttem. Dieppében az ismert argentin író, Manuel Ugarte volt a társam, aki a jenki veszéllyel szemben módot talált a hispano-amerikanizmus terjesztésére. Bretagne-ban a költő Ricardo Rojasszal folytattunk eszmecserét. Kellemes napokat töltöttünk a La Pagode nevű „villában” ahová egy okkultista, ördögi, Mefisztóhoz hasonló gróf szállásolt el bennünket. Ricardo Rojas is, jómagam is írtunk e rendkívüli napokról. Leírtuk látogatásunkat Manoir de Boultons-ba, ahol a képek mestere, a szóképek,

A századforduló modernista lírájának legnagyobb alakja Latin-Amerikában a nicaraguai Rubén Darío (1867–1916). Költői indulását a chilei tartózkodásakor, Valparaíso-ban, 1888-ban jelentet *Azul* (Kék) című verseskötete jelentette. Költőként tehát száz éve született meg Darío, aki e kötetét „elsőszülött könyvem”-ként tartotta számon, amelyben a kékről, pontosabban a Kékről dalol, mely számára az álmodozás és a művészet színe, mely hellenikus és homéroszi, mindent betakaró és betöltő Szín, az égbolt és a zafiré egyaránt.

Rubén Darío 1904 májusában, közép-európai utazása során járt Magyarországon. Erről két írásban tudósít. Egy kisebb cikkén túl irodalmi önéletrajzában is visszatért a budapesti epizódra. Ezeket mutatjuk be alább a magyar olvasóknak.

A. Á.

az analógiák és a harmonikus kifejezések fedelme, a korábban Csodálatosnak nevezett Saint Pol Roux élt.

Elbeszélésemnek e része szorosan a magánéletemmel kapcsolatos.

Újabb utazásra indultam, Belgiumba, Németországba, Ausztria-Magyarországra, Itáliába és Angliába. Egyik könyvemben részletesen beszéltem róla. Néhány esetet azonban még nem meséltem el: például, amikor útítársamnak a mexikói Felipe Lópeznek és nekem egy hajszálón múlt az életünk. Budapestén történt, valamelyik valóban elbűvölő negyedben. Az utcákat róttuk. Sem López, sem én nem beszélünk németül. Reményvesztettek voltunk, az éttermekben nem értettük az étlapot, mivel a magyarok az osztrákok iránti gyűlöletükben nem hajlandók a németet használni, így minden a számunkra teljesen érthetetlen magyar nyelven szerepelt. A széles utcán észrevettünk egy aranybetűs feliratot: American Bar; úgy véltük, elérkezett a megfelelő alkalom angol nyelvtudásunk kamatoztatására, így beléptünk. Mindketten koktélt rendeltünk és nekiálltunk levelet írni. Ekkor egy elegáns fiatalember lépett hozzánk és tört, de folyékony franciassággal, névkártyáját átnyújtva a következőket mondta: ő egy kerékpárgyáros fia, járt Franciaországban, ahol nagyon szívélyesen fogadták; akkor határozta el, hogy felajánlja szolgálatait, ígykszik hasznosítani magát, segít a magyar földre érkező külföldieknek. A kértlen szóáradat hallatán bizalmatlanul és hűvösen köszönetet mondtunk, de a jóképű fiatalember olyan megnyerően és kitartóan erősködött, hogy végül is kénytelenek voltunk elfogadni az egészségünkre rendelt pezsgőt. A fiatalember a cicerónénk lett.

Elvitt bennünket *Os Buda Várba*, a mágnások negyedébe, amely szinte teljes egészében a szecesszió jegyeit viseli magán; egy parkba, ahol esti ünnepségre készülődtek és ahová egy császári herceg is hivatalos volt; megeztett bennünket valamilyen magyaros, friss sajtból, vagdalt hagymából, sóból és paprikából kevert étellel, amelyet selymes, hőszerű, ellenállhatatlan sörrel öblítettünk le. Észre sem vettük hogyan s miként bukkant fel egy munkáskülsejű férfi, aki nagy briliánsgyűrűt viselt vaskos jobb kezén. Magyarul beszélt a mi fiatalemberünkkel, ez utóbbi úgy mutatta be nekünk mint egy gazdag iparost, aki nagyon örül hogy külföldiek vagyunk és aki meghív bennünket egy kizárólag nemzeti fogásokból álló vacsorára. Az egzotikus konyhák iránti lelkesedéstől hajtva azt válaszoltam, hogy örömmel elfogadjuk a meghívást és abban maradtunk, hogy idegenvezetőnk elkísér a találkozóhelyre

Azt mondták, közel van az említett étterem.

Késő délután indultunk a találkozóra. Gyalog mentünk, már jó darabot megtettünk a házak és a villák között amikor föltűnt, hogy elhagytuk a várost. Figyelmeztettem a barátomat, de a magyar egy közeli, különálló házra mutatott, mondván hogy megérkeztünk a vacsora színhelyére. Megjegyeztem Lópeznek, hogy a ház gyanúsnak látszik, de amikor megláttuk, hogy a ház kertjében kis asztaloknál emberek vacsoráznak, gyanúnk szertefoszlott. Egy oldalszobába vezettek és egy nagy pohár nemtudommiyen nevű likőrt rendeltek. Spanyol figyelmeztettem Lópezet, hogy ne igyon, de ő koccintott a két ismeretlennel. Erősködtek, hogy én is igyam, de arra hivatkoztam, hogy nem érzem magam jól. Kisvártatva a mexikói elszápadt és leküzdhetetlen álmoságra panaszkodott, biztosan valami kábítószerrel adtak neki. Úgy intéztem, hogy kimenjünk a friss levegőre, így elmúlt a fejében érzett nyomás. A fogadós szólt, hogy a vacsora tálaival. Valóban, egy ernyő alatt ott állt egy négy személyre terített asztal. Megjelent a negyedik vendég is, valami érthetetlen nevű gróf. Rosszul öltözött hűsoronny volt, bivalyhajcsár kezekkel. Leültünk az asztalhoz és *paprikahumot* ettünk, jellegzetes nemzeti ételt és ehhez hasonlókat. A vacsora után a fogadó mellett álló kuglópályához invitáltak, amely a gróf által igazgatott klubhoz tartozott. Magányosan állt, egy hosszú udvarra, pontosabban földdarabra nézett. Nem messze folyt a Duna. Meghívtak egy üveg tokaji borra, ami tekintettel arra, hogy zárt volt, bizalmat sugallt. Nem a szokásos, mindenütt kapható és desszertként fogyasztott tokaji volt. Csodálatosan finom, aranyszínű nektár volt, nagy poharakból kortyolgattuk. Bevallom, sohasem ittam ilyen rendkívüli bort. Azután azt mondták, hogy játsszunk egy partit az „óra” nevű kártyajátékkal, mivel ez is nemzeti szokás. Varázsütésre előkerült egy pakli kártya és rövid magyarázat után elkezdődött a játék.

Hamarosan a mexikóival együtt tetemes mennyiségű forintot nyertünk; a játék azonban folytatódott és egyszercsak észrevettük, nemcsak azt veszítettük el, amit nyertünk, hanem annál jóval nagyobb összeget. Úgy döntöttünk, hogy azonnal elmegyünk; amikor kinyilvánítottuk szándékunkat, mintha puskapor robbant volna. Az emberek felugráltak és fenyegetően elének álltak. Az ifjú tolmács elmagyarázta, hogy sértve érzik magukat. Nem volt nálunk fegyver, így valami megfelelő érvvel kellett magunkat kivágni. Megmagyaráztam, hogy tévedésről van szó, másnap készen állunk a játék folytatására, de most be kell menni a városba pénzért. A gróf tárgyalta a társaival és a fiatalember elmondta, hogy másnap meghívják bennünket a pusztára, egy magyar birtokra, hogy megismerjük a vidéki életet. Biztosítottam őket, hogy a legnagyobb örömmel és a banditák szemében nagy meglepettséggel tükröződött. „Mikor menjen Önökért a gróf automobiljával?” „Mindenképpen nyolc előtt.” Pontosan fél nyolckor – válaszoltam. Így hagytak elmenni. A szállodában a tulajdonos ezekkel a szavakkal fogadott: még jó, hogy megszabadultak tőlük. Ezek az alakok valószínűleg ahhoz a bandához tartoznak, amelyik kirabolt és eltüntetett több külföldit; megkéselt holttestüket a Dunából fogták ki.

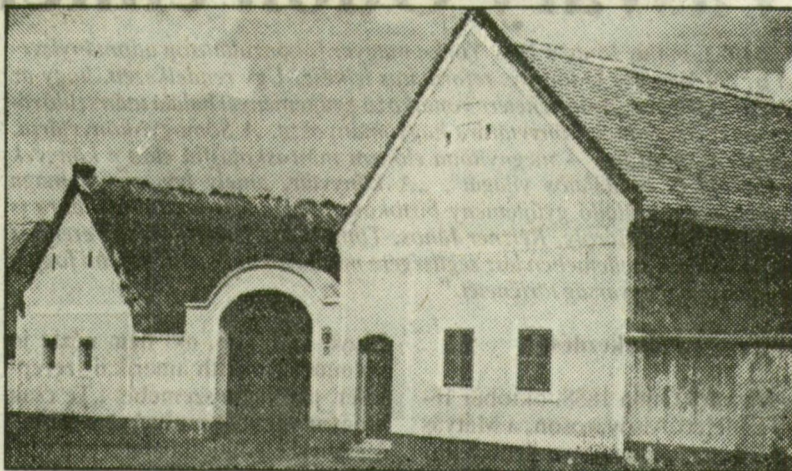
Réggel ötkor vonatra szálltunk Bécs felé.

(Fordította: KORONCZ ÁGNES)

** A zarzuela spanyol eredetű zenés színházi játék. Darío itt egy *A magyarok* című színjáték néhány emlékképét eleveníti fel.

* Darío feltehetően a pörköltre gondol

A Bakony közepén

A tájház és a múzeum homlokzata

Szent István királyunk halálának 950. évfordulójára megjelent írásokban több helyütt olvashattunk egyházszerzői tevékenységéről. Ennek keretében számos apátság alapításáról. Ezek egyike, mégpedig az első, az 1018-ban létesített bakonybéli bencés, azaz Szent Benedek-rendi apátság. Területét királyi birtokból hasította ki az uralkodó a bakonyi rengeteg kellős közepén, a sebes, kristályos Gerence-patak ma is harsogóan zöld völgyében. Azon a tájon, ahol a levert Koppány hívei rejtőzködtek. A király hittérítő szerzetesekre bízta, hogy érjék el: ne pogány sáman mutassa be nevükben az áldozatot a Hadúrnak, hanem a bencés apát úr a keresztények új Istenének.

A templomot és a rendházat rövidesen fel is építették. A hogymány szerint Gellért, a később szentté avatott vértanú püspök a király jelenlétében szentelte föl. Később Gellért lett Bakonybéli apátja, de szívesebben tartózkodott a közeli barlangban, amely előtt három forrás fakadt. Ezek ma is ontják a vizet. A helybeliek Szentkútnak hívják, a térépek Borostyán-kútnak nevezik. E források mellé 1889-ben kápolnát emelt a vallásos buzgalom, ahonnan a barlang fölötti tetőre 24 stációból álló kálvária vezet. Gellért apát félig-meddig remeteségben élve itt 1030-ig, áldásos irodalmi tevékenységet is folytatott. Közülük egyik műve mai napig fennmaradt.

Nem messze e helytől a Kerteskői szurdok feletti Oltárkőn a régi hitüket megtartott magyarok maradvékai még jó ideig áldoztak fehér lovat ősi istenüknek, békés egymás mellett élésben a szerzetesekkel. A térítés, nem ment márol holnapra.

De lépjünk néhány évszázadot. A török Bakonybél is a földdel tette egyenlővé. Csak az maradt meg köveiből, ami a felszín alatt rejtőzött.

Az oszmán seregek kiűzése után a bencések visszakapták területüket, s a romok helyére 1724-ben felépítették rendházukat, majd 1750–1782 között templomukat. Ugyanekkor a felvidékről, a nyugati országrészről és német területeiről telepeket költöztettek az elhagyott jobbágytelkekre. Bakonybél

újból élni kezdett, a templom egyre csinosodott. Oltárképeit a barokk kor egyik jeles művésze, Dorfmeister István, továbbá egy pápai (Polinger Ignác) és egy győri (Stern János) művész festette. Van még egy szép Rubens-másolat is itt.

A rendház mögött – amely ma szociális otthon – nagy kiterjedésű arborétumot létesítettek a bencések. Benne 1834-ből származó lúcfenyő, vörösfenyő, korai juhar és vadgesztenye található. Különlegesen értékes a Bakony legidősebb, somfái között számon tartott, 300 évesre becsült két fája. Csak-hogy a hajdani, parknak szánt arborétum 1950 óta nélkülöz minden gondozást, siralmas állapotban van. Szökőkútja, medencéi omladoznak, mindent ellep a gyom, a térdig érő dudvában gázol a látogató, ha egyáltalán betéved – bejut? – oda.

A Bakonybélbe telepített családok hamar magukra leltek. S mesterei lettek a fában bővelkedő vidéken a faragások. Mégpedig a szerszámkészítő-szerszámfaragó szakmának. Munkáik a második világháború végéig nemcsak a hazában, hanem a Balkánon is keresettek voltak. Kerékfalpat, járomfát, favilát, gereblyét, falapátot készítettek.

Minderről képet alkothat magának az, aki felkeresi a tájházat vagy szabadtéri néprajzi múzeumnak is nevezett, nem is oly régen még a Hasprai család által lakott, gyönyörűen rendbe hozott tornácos lakóházat, és a hozzá tartozó gazdasági épületeket. A középparaszti Hasprai család több mint kétszáz esztendőn át ugyanezen a portán lakott, ugyanazt a földet művelte. Az 1736-os összeírásban szereplő 36 családító között már ott van Hasprai Fülöp és még sok más ma is Bakonybélben élő család neve.

Bakonybél eszményi kirándulóhely, a szerteágazó turistautak mentén megszámlálhatatlan forrás teszi kellemessé a túrát. A fenyőkkel övezett SZOT üdülön kívül több panzió igyekszik felendíteni az idegenforgalmat, biztosítani a zöldbe menekülő városi ember pihenését és tökéletes kikapcsolódását.

CSONKARÉTI KÁROLY

A kéményseprőmester

Amikor finnországi utazásunkról írtam a nyár közepén, említettem, hogy összehozott a szerencsés sors egy kéményseprőmesterrel, akit azonnymában Vajnamőjnennek kereszteltem el, mivel egyik versét a másik után írja. Itlara semmit nem költ, helyette verseskönyveket vesz. Alig férni már a lakásában a sok szép könyvtől. Tavaly nyáron nálunk járt, elvetődött Tápéra is a csoport, és amint szinte mindig lenni szokott, ez az ősi falu belopta magát a látogatók szívébe. Hazatérve verset írt a kedves faluról. Ime, közöljük a költeményt.

H. D.

MAURI SIITONEN

Tápén

Amikor a Nap a pusztá szélére ér,
belépünk a házba, a tápaiakhoz.
Mosolyognak és fény villan tekintetén
mindegyiknek. Tápé közel él a Naphoz.

Szilaon ropják, tűz ég a táncban,
zeng a magyar nyelv, rőzseként roppan.
Szívem szótalan ámulatára
a tánc pattogó ritmusa dobban.

És egyikőjük megáll, szónokol,
barna hangjában messzi dombvidék
bús éjszaka. De a vér dobol:
ki-ki párjával még táncolni kél.

Magyar szó újra, leánya hangja.
Megakadnak a táncban. Figyelek.
Lenszőke leány, szavak harangja!
A lélekhez ér, érzem, könnyezek.

Előugrik a pálinkásüveg,
egyre járja mur a jófajta bor,
az ég felé tart egynéhány süveg,
iszunk és iszunk: itt varázslatos.

Kialszik az est, mély kút a sötét.
Itt az idő az elbúcsúzásra.
Nem tágihatjuk örömrünk körét,
őlelő árnyak hullnak a házra.

Ilonka, mintha nőne lelkem,
csókokod ég, máig, elolthatatlan.
Tápét megörzi az emlékezet,
ez az éjszaka már oldhatatlan.

Fordította:
VECSERNYÉS IMRE